

**RESPUBLIKA DAVLAT BOSHQARUVI SHAKLI TAHLILI : AFZALLIKLARI VA
KAMCHILIKLARI**

Normaxmatov Otabek

O'zbekiston Milliy Universiteti

Siyosatshunoslik yo'nalishi

1-kurs talabasi

Annatotsiya. *Boshqaruv- bu davlat hokimiyatining muhim jihati hisoblanadi, chunki u davlat qarorlarini qabul qilish va qonunlar va ularning ijrosini amalga oshirish uchun asos yaratadi. Davlat boshqaruvni zamonaviy boshqaruvning muhim funksiyasi bo'lib, unda hukumat o'z fuqarolarining farovonligi uchun turli xil davlat xizmatlarini boshqaradi. Davlat boshqaruvni maqsadlariga erishishda boshqaruv shakli muhim rol o'ynaydi. Boshqaruvning shunday shakllaridan biri vakillik, tenglik va shaxs huquqlarini himoya qilishga urg'u beruvchi respublika shaklidir. Boshqaruvning respublika shakli - bu xalq o'z hokimiyatini ularning nomidan qarorlar qabul qiladigan saylangan vakillar orqali amalga oshiradigan boshqaruv tizimidir. Ushbu maqolada respublika boshqaruv shakli: uning afzalliklari va kamchiliklarini tahlil qilamiz.*

Kalit so'zlar: *Respublika, Elita, Barqarorlik, bashorat qilish, vakillik, saylov, Boshqaruv.*

Respublika boshqaruv shakli

Boshqaruvning respublika shaklini hokimiyat xalq va ularning saylangan vakillari tomonidan amalga oshiriladigan boshqaruv tizimi sifatida belgilash mumkin. Shuningdek, u vakillik demokratiyasi deb ataladi, unda xalq o'z nomidan qarorlar qabul qiladigan mansabdor shaxslarni saylaydi. Boshqaruvning respublika shaklida hokimiyat hokimiyatning ijro etuvchi, qonun chiqaruvchi va sud tarmoqlari o'rtasida taqsimlanadi.

Respublika boshqaruv shaklining afzalliklari

- Bilvosita vakillik
- Ozchilikni manfaatlarini himoya qilish
- Qonun Ustuvorligi
- Barqarorlik va bashorat qilish

Bilvosita vakillik. Boshqaruvning respublika shaklining afzalliklaridan biri bilvosita vakillikdir. Demak, bevosita qaror qabul qilish jarayonlarida ishtirok etish uchun vaqt va resurslarga ega bo'lmagan fuqarolar o'z ovozlari o'zlari saylagan vakillari orqali berish mumkin. Davlat hokimiyati va boshqaruv organlariga saylangan mansabdor shaxslar ularni saylagan xalq oldida mas'ul bo'lib, xalqning muammolarini hal qilish uchun vosita bo'lib xizmat qiladi. Bu tizim ko'pchilikning bosimi yo'qligini, ozchilik guruhlar manfaatlarini hisobga olishni ta'minlaydi.

Ozchilikni manfaatlarini himoya qilish. Boshqaruvning respublika shakli ozchilikning fikrini eshitish va hisobga olishni ta'minlash orqali ozchilikning manfaatlarini himoya qiladi.

To'g'ridan-to'g'ri demokratik mamlakatlarda ko'pchilikning hukmronligi ozchilik manfaatlaridan ustun bo'lishi mumkin, ammo respublika boshqaruv shakllarida hokimiyat tuzilmasi ozchilikning ehtiyojlarini hisobga olishni ta'minlaydi. Bu ozchiliklar guruhlariga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan siyosat va qonunlarni diqqat bilan ko'rib chiqish bilan bir qatorda turli xil fikrlarga imkon beradi.

Qonun ustuvorligi. Boshqaruvning respublika shaklida qonun ustuvorligi hukm suradi. Hukumat amaldorlari o'zlari qabul qilgan qonunlarga amal qilishlari kerak, fuqarolar ham bu qonunlarga rioya qilishlari shart. Bu kuchlar muvozanati mavjudligini va hech kim qonundan ustun emasligini ta'minlaydi. Bu tizim, shuningdek, qonunlarning adolatli va xolisona talqin qilinishi va ijro etilishini ta'minlaydigan mustaqil sud hokimiyati uchun asos yaratadi.

Barqarorlik va bashorat qilish. Boshqaruvning respublika shaklining yana bir afzalligi uning barqarorligi va oldindan aytish mumkinligidir. Qonunlar va davlat hokimiyati tomonidan yuritiladigan siyosat konsensus va murosaga erishish orqali amalga oshiriladi, bu jarayon vaqt talab etadi va ko'pincha muhokama va munozaralarni o'z ichiga oladi. Bu qo'zg'atuvchi va beqarorlashtiruvchi keskin o'zgarishlardan farqli o'laroq, yanada barqaror va bashorat qilinadigan natijalarga olib keladi. Ushbu barqarorlik va bashoratlik investitsiyalar va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishi mumkin bo'lgan ishonch darajasini ta'minlaydi.

Respublika boshqaruv shaklining kamchiliklari

- To'g'ridan-to'g'ri vakillikning yo'qligi
- Doimiy Elita
- Saylovchilarni o'zlashtirish

To'g'ridan to'g'ri vakillikning yo'qligi. Respublika boshqaruv shaklining eng katta kamchiliklardan biri bu to'g'ridan-to'g'ri vakillikning yo'qligi. Mansabdor shaxslar xalq manfaatlarini ifodalash uchun saylangan bo'lsa-da, ular har doim ham o'z saylovchilari manfaatlarini ko'zlab ish ko'rmasligi mumkin. Bu tashqi bosim, moliyaviy yoki shaxsiy rag'batlantirish yoki ularning tarkibiy qismlari bilan aloqa yetishmasligi bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Doimiy elita. Boshqaruvning respublika shaklining yana bir kamchiligi shundaki, u elitistik bo'lishi mumkin. Saylovlar ko'pincha katta resurslar va ommaviy axborot vositalariga kirishni talab qiladi, bu esa ba'zilarini saylovda qatnashishdan yoki siyosiy jarayonda ishtirok etishdan to'xtatib qo'yishi mumkin. Ba'zi hollarda siyosiy partiyalarda kuchli shaxslarning kichik guruhi hukmronlik qilishi va elitani tizimga yanada mustahkamlab qo'yishi mumkin.

Saylovchilarni o'zlashtirish. Boshqaruvning respublika shakli saylovchilarning o'z ishtirokini yo'qotishiga olib kelishi mumkin. Saylovning murakkab va uzoq davom etishi odamlarni saylovda qatnashishdan qaytaradi. Odamlar o'z ovozlarning ahamiyati yo'qligini yoki mavjud kuch tuzilmalari ularning manfaatlarini ifoda etmayotganini his qilsalar, ular

saylov huquqidan mahrum bo'lib, siyosiy jarayon bilan umuman aloqani to'xtatishi mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib aytish mumkinki, respublika boshqaruv shaklining afzalliklari ham, kamchiliklari ham bor. Bilvosita vakillik, ozchiliklarni himoya qilish, qonun ustuvorligi va barqarorlik bunday tizimning kuchli tomonlari hisoblanadi. Shu bilan birga, to'g'ridan-to'g'ri vakillikning yo'qligi, elita hukmronligi va saylovchilarning faolligini yo'qotish kabi zaif tomonlar ham mavjud. Shunga qaramay, respublika boshqaruv shakli butun dunyoda ommabop tizim bo'lib qolmoqda, chunki u odamlarga o'zini o'zi boshqarish va ularning hayotiga ta'sir qiluvchi qarorlarda o'z ovozigaga ega bo'lish vositalarini taqdim etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. A'zamxonov S.X Inson kapitali bilan bog'liq tushunchalarning nazariy tahlili 247-254 -b <https://interonconf.org/index.php/den/article/view/2533>
2. Bahodir o'g'li I. M. Yoshlarning Ijtimoiy Faolligini Oshirish Jamiyat Rivojlanishining Omili Sifatida //Miasto Przyszłości. – 2022. – T. 24. – С. 521-523.
3. Аликариев Н.С., Аликариева А.Н. Олий таълим сифати менежменти тизимини ривожлантириш концепцияси//“Социология фанлари” (www.tadqiqot.uz\soci) электрон журнали. №1. – Тошкент, 2020. – Б. 7-18. DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9297-2020-1/>
4. Ахмедова Ф.М. Pandemiya davridagi ta'lim tizimi Журнал социальных исследований, 2020
5. Kadirova Y. B. The Advantages of Improving Students' Civic Literacy in Building a Democratic State Governed by the Rule of Law //International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding. – 2021. – Т. 8. – №. 5. – С. 469-473.